

УДК 338.1

М. В. Петченко,

асистент кафедри фінансів та кредиту, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, м. Кременчук

АНАЛІЗ СТАНУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Стаття присвячена аналізу стану оборотних коштів підприємств енергопостачальної галузі та обґрунтуванню на цій основі особливостей їх формування та використання, головним з яких є відсутність стадії виробництва та прямий зв'язок грошової та товарної стадії оборотних коштів підприємств енергопостачання, значний вплив державного регулювання, значна питома вага дебіторської заборгованості. Негативні висновки отримано в результаті аналізу платоспроможності, фінансової стійкості (більшість проаналізованих підприємств енергопостачання є залежними від зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів та всі вони не мають власних оборотних коштів) та рентабельності (хоча й всі проаналізовані енергопостачальні підприємства на кінець 2012 р. отримали позитивний фінансовий результат, рентабельність їх діяльності дуже низька). Доведено необхідність формування специфічної ефективної політики управління оборотними коштами енергопостачальних підприємств на основі дослідження та виокремлення із загальних підходів до формування, розподілу та використання оборотних коштів тих, що є найбільш відповідаючими вимогам та потребам підприємств енергопостачальної галузі.

The article is devoted the analysis of the state of circulating assets of enterprises of energyprocurement industry and ground on this basis of features of their forming and use, main from which is absence of the stage of production and direct connection of the money and commodity stage of circulating assets of enterprises of energy supply, considerable influence of government control, considerable specific gravity of account receivable. Negative conclusions are got as a result of analysis of solvency, financial firmness (the most analysed enterprises of energy supply are dependency upon the outsourcings of forming of financial resources and all of them do not have the personal circulating funds) and profitability (though all analysed energyprocurement enterprises on an end in 2012 got a positive financial result, profitability of their activity is very low). The necessity of forming of specific effective policy of management of energyprocurement enterprises circulating assets is well-proven on the basis of research and selection from general approaches to forming, distributing and use of circulating assets, those which are most proper requirements and necessities of enterprises of energyprocurement industry.

Ключові слова: енергопостачальні підприємства, оборотні кошти, аналіз, структура.

Keywords: energyprocurement enterprises, circulating assets, analysis, structure.

Постановка проблеми. Енергетична галузь України, як одна з системоутворюючих галузей економіки України, має важливе значення в системі національної безпеки, є і однією з найбільш технічно відсталих та економічно малоєфективних, оскільки енергетична потужності майже не оновлювались, навіть на програмному рівні не вирішене питання заміщення потужностей, що відпрацювали або відпрацювають свій ресурс. Ці проблеми пов'язані, перш за все, з недостатністю власних оборотних коштів для фінансового забезпечення інвестиційних та інноваційних програм розвитку.

Особливого значення проблема управління оборотними коштами постає перед енергетичними підприємствами, які є постачальниками електроенергії до кінцевих споживачів, адже формування та розподіл коштів регулюється державою в особі НКРЕ: всі кошти від споживачів за активну електроенергію надходять виключно на поточні рахунки зі спеціальним режимом використання. Таким чином, підприємства енергопостачання не мають прямого впливу на формування певної частини власних оборотних коштів – дебіторської заборгованості та грошових коштів. Крім того, якщо суб'єкти підприємництва промислової галузі можуть застосовувати певний тип кредитної політики, обираючи надійних дебіторів, то енергопостачальні компанії не можуть обирати своїх клієнтів, а зобов'язані постачати електроенергію усім споживачам у межах своєї розподільчої мережі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних українських вчених, які зробили вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних питань з організації управління оборотними коштами підприємств, варто відзначити: Бланка І.О. [1], Василічева Д.В. [2], Вілкул О.Ю. , Нусінова В.Я., Лобова С.П. [3], Лису О.В. [4], Поддєрьогіна А.М. [5] та ін. Проте, оцінюючи великий внесок вчених-фахівців у розвиток практики та теорії з управління оборотними активами, необхідно відзначити недостатню розробленість даної проблеми щодо адаптивного характеру такого управління стосовно енергопостачальних підприємств, кругообіг оборотних коштів яких має певні особливості.

Метою статті є аналіз та визначення стану оборотних коштів підприємств енергопостачання України, які зумовлюють певні особливості їх формування та використання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Велике значення для стану оборотних коштів енергопостачальних компаній має структура електроспоживання, яка впливає на рівень дебіторської заборгованості за спожиту електроенергію та рівень наявних грошових коштів.

У табл. 1 наведено дані щодо рівня збору коштів споживачів за електричну енергію у відповідних галузях економіки у 2011 - 2012 роках. Оплата споживачами електричної енергії енергопостачальникам за регульованим тарифом дорівнює 97681,4 млн. грн., що становить 99,8 % від вартості проданої споживачам електричної енергії, що на 2,6 % більше ніж у 2011 році (97,2 %).

Найбільша загальна заборгованість споживачів за електричну енергію у ПАТ "ДТЕК ПЕМ - Енерговугілля" та ДП "Регіональні електричні мережі".

Такий вплив на рівень заборгованості за означеними підприємствами обумовлений несплатою промислових споживачів (переважно – вугледобувними підприємствами).

Найвищий рівень оплати споживачів у ПАТ "Київенерго" (110,5%), ТзОВ НВП "Енергія-Новояворівськ" (106%), ПАТ "Донецькобленерго" (105,1%), який

отримано в результаті переплати підприємствами ЖКГ споживаної електроенергії у 2012 р.

У табл. 2 представлені дані щодо розрахунків та структури заборгованості за категоріями споживачів електричної енергії за 2008 - 2012 роки.

За спожити у 2012 році електричну енергію повністю розрахувались споживачі з 18 енергопостачальними компаніями. Не виконали своїх зобов'язань щодо розрахунків з постачальниками електричної енергії споживачі 22 енергокомпаній.

Промисловим підприємствам у 2012 році була відпущена електрична енергія в обсязі 57963 млн. кВт•год. вартістю 53428,0 млн. грн. Порівняно з 2011 роком обсяг відпущеної електроенергії зменшився на 3389 млн. кВт•год., або на 5,5 %.

Таблиця 1.
Рівень збору коштів споживачів за електричну енергію по галузях економіки за 2011 - 2012 роки (у %)

Постачальники за регульованим тарифом	Разом		Промисло-вість		Залізниця		Сільські господар-ства		Житлово-комунальні господар-ства		Органи державного бюджету		Органи місцевого бюджету		Населення		Інші	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
ПАТ "Вінницяобленерго"	98,8	100,6	99,8	99,7	0,0	0,0	99,8	100,0	97,5	112,8	94,2	102,7	98,6	101,1	97,9	97,8	99,4	100,1
ПАТ "Волиньобленерго"	97,4	99,4	98,3	98,4	100,0	0,0	100,0	100,2	87,8	103,9	94,8	96,6	99,3	100,0	97,6	98,2	100,4	99,9
ПАТ "Дніпрообленерго"	98,2	101,1	99,2	100,5	143,3	0,0	102,4	101,6	72,1	112,4	96,9	100,6	99,0	92,2	98,7	99,9	102,4	101,8
ПАТ "Донецькобленерго"	93,1	105,1	103,9	95,0	100,0	100,0	99,9	100,1	65,8	132,7	99,4	99,6	99,6	100,1	94,5	98,9	99,6	100,0
ПАТ "ЕК "Житомиробленерго"	97,6	101,3	99,6	99,8	100,0	100,0	99,9	99,9	81,1	115,4	93,6	108,4	100,0	99,8	97,3	98,9	99,4	100,0
ПАТ "Закарпаттяобленерго"	97,9	102,1	98,9	100,1	100,0	0,0	99,2	100,4	69,0	159,9	96,3	100,0	99,2	98,8	99,2	98,4	100,2	100,4
ВАТ "Запоріжжяобленерго"	96,4	99,4	96,7	99,3	99,3	101,0	100,0	99,9	83,1	101,5	96,5	98,9	97,4	97,9	96,9	98,8	98,2	99,9
ПАТ "Київенерго"	95,8	110,5	101,1	100,4	0,0	0,0	100,4	98,5	75,5	148,8	100,1	99,6	86,0	96,4	101,9	100,5	103,2	101,5
ПАТ "А.Е.С. Київобленерго"	99,5	98,5	100,0	99,4	0,0	0,0	100,1	99,9	100,7	99,4	99,4	99,7	98,8	100,3	97,5	94,3	99,8	99,0
ПАТ "Кіровоградобленерго"	99,1	99,3	100,1	99,7	100,0	100,0	100,0	100,0	90,2	95,0	97,8	100,2	99,5	100,5	100,2	99,1	99,4	99,7
ПАТ "Крименерго"	98,8	103,9	101,3	101,9	112,8	98,0	103,6	101,4	82,0	122,0	96,8	103,2	98,6	100,1	97,3	100,2	104,6	101,6
ВАТ "Луганськобленерго"	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ТОВ "Луганське енергетичне об'єднання"	95,7	104,9	99,5	100,0	0,0	0,0	100,3	102,0	50,9	147,9	98,7	101,9	100,0	99,8	98,0	98,4	103,0	100,6
ПАТ "Львівобленерго"	99,5	100,1	100,0	99,5	100,0	0,0	99,7	99,3	98,1	101,8	96,2	101,3	100,0	99,5	99,8	100,0	99,8	99,9
ПАТ "Миколаївобленерго"	100,0	99,8	100,1	98,2	109,4	0,0	99,7	102,0	98,4	100,4	94,5	101,6	99,7	100,0	99,9	99,8	101,8	101,5
ВАТ "ЕК "Одесаобленерго"	99,2	99,6	100,0	99,9	100,0	0,0	100,1	100,1	98,8	96,3	95,9	100,6	97,2	102,2	98,5	99,5	99,6	100,0
ПАТ "Полтаваобленерго"	97,8	96,9	100,0	99,8	100,0	0,0	100,0	100,0	81,8	72,9	96,8	101,5	100,0	99,0	99,6	99,3	100,0	100,0
ПАТ "Прикарпаттяобленерго"	98,9	98,9	100,8	100,3	100,0	0,0	100,0	99,7	96,8	99,4	96,6	101,1	98,6	99,4	94,8	97,1	100,5	98,2
ПАТ "АЕ. Рівнеенерго"	99,6	99,5	99,5	99,5	100,2	0,0	99,9	98,6	99,5	101,1	100,1	99,2	99,2	99,9	99,2	98,5	99,9	99,8
ПАТ "ЕК "Севастопольенерго"	98,3	98,7	100,1	98,2	0,0	0,0	100,8	95,4	98,7	93,3	88,5	105,4	100,0	100,3	96,5	99,7	99,6	99,6
ПАТ "Сумиобленерго"	99,0	98,5	99,6	98,8	100,0	0,0	100,0	100,1	97,1	92,0	98,9	100,7	100,0	99,5	96,6	98,5	99,8	100,0
ВАТ "Тернопільобленерго"	99,4	99,4	100,0	99,9	100,0	0,0	100,0	102,2	97,6	95,4	98,3	100,4	99,1	100,9	98,9	99,1	100,0	99,9
АК "Харківобленерго"	94,8	102,0	100,2	97,0	108,4	0,0	100,3	99,1	67,8	117,7	97,3	102,4	99,6	100,7	97,2	98,9	100,0	99,7
ПАТ "ЕК "Херсонобленерго"	99,2	99,6	99,8	99,8	100,1	0,0	100,5	99,7	98,4	98,6	99,8	100,3	100,1	99,8	97,4	98,6	99,7	100,0
ПАТ "Хмельницькобленерго"	98,9	100,3	100,1	99,2	0,0	0,0	100,3	100,1	93,1	108,1	93,4	103,2	100,1	100,0	98,9	99,3	99,9	99,5
ПАТ "Черкасиобленерго"	98,3	101,1	97,1	104,1	0,0	0,0	100,8	99,9	98,2	96,5	97,3	100,4	99,8	99,5	97,4	98,6	99,8	100,5
ПАТ "ЕК "Чернівціобленерго"	97,1	101,7	100,2	100,0	99,4	100,0	99,0	99,7	81,1	117,7	97,2	101,8	100,0	99,6	97,5	98,6	99,7	100,1
ПАТ "Чернігівобленерго"	99,1	99,8	98,5	99,8	100,0	0,0	100,0	99,8	98,4	97,5	88,6	109,5	99,3	98,8	102,8	99,0	99,2	100,0
ПАТ "ДТЕК ПЕМ - Енерговугілля"	107,2	88,5	113,6	78,9	0,0	0,0	0,0	0,0	79,5	125,2	102,0	99,1	99,4	100,9	99,7	99,5	99,9	100,4
ПАТ "Східно-Кримська енергетична компанія"	98,5	97,7	101,9	92,8	0,0	0,0	100,0	100,0	94,2	99,8	90,2	120,8	92,9	92,6	98,6	95,5	103,4	101,6
ДПЕМ ПАТ "Атомсервіс"	100,0	99,2	101,6	102,2	0,0	0,0	98,4	98,9	98,8	90,3	96,0	91,6	98,5	99,4	96,5	97,9	99,6	100,4

ТОВ "Сервіс-Інвест"	100,1	99,8	100,1	99,8	0,0	0,0	108,1	93,2	97,2	97,7	138,6	100,8	97,9	102,9	0,0	0,0	101,1	103,2
ДП "Регіональні електричні мережі"	85,8	71,8	85,6	70,6	100,0	0,0	100,8	100,5	70,7	145,2	98,3	102,9	100,1	100,9	100,6	104,0	101,4	101,5
ТОВ "Енергія - Новий Розділ"	93,2	95,8	95,0	104,0	0,0	0,0	95,3	91,4	84,1	76,5	101,5	100,0	100,0	98,4	98,1	101,8	97,9	102,1
ТзОВ НВП "Енергія-Новояворівськ"	91,6	106,0	99,8	98,2	112,0	0,0	0,0	0,0	79,3	127,7	73,5	112,5	99,9	99,9	98,2	99,8	96,2	99,5
ДТГО "Південно-Західна залізниця"	100,4	100,4	0,0	0,0	100,3	100,6	100,0	100,0	99,4	99,8	104,0	100,4	99,2	101,0	101,0	99,9	100,6	100,3
СТГО "Південна залізниця"	99,7	99,6	99,5	100,2	100,0	100,0	100,0	98,3	92,4	78,1	93,2	95,7	99,9	93,9	95,7	102,6	99,0	100,2
ДТГО "Львівська залізниця"	101,2	99,5	102,6	99,3	100,0	100,0	79,2	98,4	141,7	103,8	98,0	100,9	103,0	99,8	103,2	94,2	102,2	101,3
ДП "Донецька залізниця"	100,8	100,3	100,9	100,1	0,0	0,0	102,5	100,8	98,3	103,7	100,1	99,4	101,3	99,9	97,3	97,7	102,9	102,3
ДП "Придніпровська залізниця"	101,1	100,6	105,6	101,0	100,0	100,0	98,8	102,1	96,6	95,2	103,9	108,2	102,0	103,5	98,2	99,0	102,1	101,9
ДП "Одеська залізниця"	100,2	100,6	100,8	100,3	100,0	100,0	113,9	109,4	99,6	98,9	96,4	104,2	98,2	101,5	91,0	102,9	104,1	100,9
Разом	97,2	99,8	98,4	96,6	100,1	100,2	100,5	100,2	78,9	120,2	97,6	101,1	97,9	99,0	98,0	98,9	100,9	100,4

Джерело: за даними [6]

Рівень розрахунків промислових підприємств у 2012 році порівняно з 2011 роком (98,4 %) зменшився на 1,8 % і становить 51624,3 млн. грн., або 96,6 %. Повну оплату електричної енергії забезпечили споживачі 14 енергопостачальних компаній. З рештою енергокомпаній промислові споживачі розрахувалися в межах 70,6 - 99,9 %.

Сільськогосподарські підприємства у 2012 році отримали електричну енергію в обсязі 2731 млн. кВт•год. вартістю 2896,2 млн. грн. Рівень розрахунків становить 2901,7 млн., або 100,2 % від вартості поставленої електроенергії. У 2011 році рівень сплати становив 100,5 %. У повному обсязі розрахувались споживачі з 18 енергопостачальними компаніями, з іншими - в межах 91,5 - 99,9 %.

Установи та організації, що фінансуються з державного бюджету, за спожити електричну енергію у 2012 році розрахувалися на 101,1 %, що на 3,5% більше ніж у 2011 році (2011 рік - 97,6 %). Обсяг спожитої електроенергії склав 3384 млн. кВт•год. вартістю 2914,3 млн. грн., оплата - 2946,5 млн. грн. В межах 91,6 - 99,7 % розрахувались споживачі з 10 енергопостачальними компаніями, з усіма іншими - більше ніж 100 %.

Установи та організації, що фінансуються з місцевого бюджету, оплатили електроенергію на 99,0 % у 2012 році (97,9 % - у 2011 році), отримавши 2843 млн. кВт•год. електроенергії вартістю 2759,9 млн. грн. та сплативши 2731,8 млн. грн. Повністю розрахувалися споживачі з 17 енергопостачальними компаніями, з рештою - в межах 98,4 - 99,9 %.

Порівняно з 2011 роком на 41,3 % покращили розрахунки за спожити електричну енергію житлово-комунальні господарства. Рівень розрахунків цієї категорії споживачів у 2012 році склав 120,2 % (78,9 % - у 2011 році).

Таблиця 2.

Розрахунки споживачів електричної енергії та структура заборгованості по галузях економіки за 2008 - 2012 роки

Споживачі	Рівень розрахунків					Заборгованість споживачів за спожити електричну енергію											Приріст (+) / Зниження (-) заборгованості (з урахуванням списання)			
	2008	2009	2010	2011	2012	На 01.01.2009	Питома вага	На 01.01.2010	Питома вага	На 01.01.2011	Питома вага	На 01.01.2012	Питома вага	На 01.01.2013	Питома вага	2009	2010	2011	2012	
	%	%	%	%	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	
Усього, в т. ч.	100,6	97,8	98,4	97,2	99,8	8134,8	100,0	9122,3	100,0	9642,9	100,0	11271,2	100,0	11327,4	100,0	987,5	520,5	1628,3	56,2	
Промисловість, в т. ч.	102,3	97,4	99,0	98,4	96,6	1907,5	23,4	2600,5	28,5	2764,2	28,7	3222,0	28,6	5031,9	44,4	693,0	163,7	457,8	1810,0	
вугільна	118,3	88,0	98,5	91,3	75,2	1123,3	13,8	1576,7	17,3	1633,1	16,9	2104,7	18,7	3913,0	34,5	453,4	56,4	471,7	1808,3	
металургійна	99,8	99,0	99,0	99,1	100,0	434,9	5,3	549,4	6,0	624,3	6,5	591,6	5,2	585,5	5,2	114,5	74,9	-32,7	-6,0	
Залізниця	99,8	99,6	100,0	100,1	100,2	5,6	0,07	7,2	0,08	7,2	0,07	5,2	0,05	4,1	0,04	1,6	0,0	-1,99	-1,1	
Сільські господарства	101,2	100,4	100,2	100,5	100,2	259,4	3,2	207,8	2,3	161,0	1,7	121,8	1,1	100,8	0,9	-51,6	-46,7	-39,2	-21,0	
Житлово-комунальні господарства, в т. ч.	92,9	93,5	85,6	78,9	120,2	2809,3	34,5	3042,4	33,4	3844,9	39,9	5023,4	44,6	3366,5	29,7	233,1	802,4	1178,5	-1656,9	
водоканал	87,0	93,3	73,3	62,7	134,5	1836,3	22,6	2005,9	22,0	2790,9	28,9	3823,6	33,9	2438,2	21,5	169,6	785,0	1032,7	-1385,5	
Організації д/бюджету	98,5	99,2	102,7	97,6	101,1	89,9	1,1	99,2	1,1	43,0	0,4	102,0	0,9	69,0	0,6	9,2	-56,1	59,0	-33,0	
Організації м/бюджету	98,8	100,3	101,7	97,9	99,0	24,1	0,3	53,3	0,6	23,0	0,2	72,0	0,6	104,5	0,9	29,2	-30,3	49,0	32,5	
Населення	97,6	97,7	99,5	98,0	98,9	3021,9	37,1	3083,4	33,8	2996,1	31,1	3070,3	27,2	3106,2	27,4	61,5	-87,3	74,2	36,0	
Інші	101,6	99,9	100,6	100,9	100,4	17,1	0,2	28,6	0,3	-196,6		-345,4		-455,7		11,5	-225,2	-148,8	-110,3	

Джерело: за даними [6]

Обсяг спожитої електроенергії склав 9790 млн. кВт*год. електроенергії вартістю 8074,0 млн. грн., оплата - 9702,3 млн. грн. Повністю розрахувалися споживачі 21 енергопостачальної компанії, решта - в межах 90,3 - 99,8 %

Рівень розрахунків населення за спожиту електричну енергію у 2012 році становив 98,9 %, що на 0,9 % більше рівня 2011 року (98,0 %). Відпущено населенню 36188 млн. кВт*год. електроенергії вартістю 10466,3 млн. грн., оплата - 10348,2 млн. грн. Повну оплату за електроенергію забезпечили споживачі 6 енергопостачальних компаній. Решта споживачів розрахувалися в межах 94,2 - 99,9 %.

Залізничі за спожиту електричну енергію у 2012 році розрахувалися на 100,2 % (100,1 % - у 2011 році). Обсяг спожитої електроенергії склав 640 млн. кВт*год. вартістю 600,2 млн. грн., оплата - 601,3 млн. грн. Споживачі залізничі розрахувалися з енергокомпаніями в межах 98,0 - 101,0 %.

Розрахунки інших споживачів - 100,4 % (100,9 % - за 2011 рік). Обсяг спожитої електроенергії склав 15942 млн. кВт*год. електроенергії вартістю 16752,1 млн. грн., оплата - 16825,4 млн. грн.

У цілому за 2012 рік загальна заборгованість за спожиту електроенергію збільшилася на 56,2 млн. грн. та станом на 01.01.2013 становить 11327,4 млн. грн. з урахуванням авансових платежів та 12745,2 млн. грн. без урахування авансових платежів, тобто дебіторська заборгованість. На рис. 1 наведена структура заборгованості за спожиту електричну енергію в галузях економіки станом на 01.01.2013.

Ще однією особливістю формування оборотних коштів енергопостачальних підприємств є відсутність у їх складі незавершеного виробництва та складування готової продукції, так як цикл реалізації електроенергії завершується кожену секунду, адже електроенергія не може накопичуватися, а споживається в момент її виробництва.

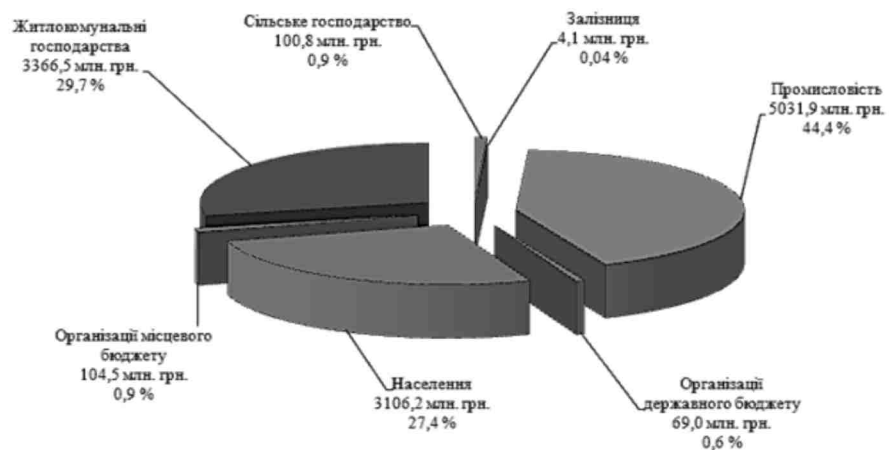

Рис. 1. Структура заборгованості по категоріях споживачів за спожиту електричну енергію станом на 01.01.2013
(за даними [6])

Ця обставина веде до того, що виробництво і споживання електроенергії повинно здійснюватись у суворій відповідності, що забезпечується впровадженням сучасних інформаційних технологій, використанням сучасної обчислювальної техніки, використанням електронної пошти та внутрішньовідомчих каналів зв'язку. В результаті, практично немає різниці між кількістю товарної і реалізованої електроенергії, так як вироблена електростанціями енергія миттєво витрачається споживачами. Різниця між товарною продукцією і сумою реалізації обумовлена лише незбігом у часі строків споживання енергії і оплати її відповідними споживачами. Встановлено, що питома вага оборотних активів у структурі балансу енергопостачальних підприємств на кінець 2012 р. складає від 4% (у ПАТ "Житомиробленерго") до 41% (у ПАТ "Київенерго"). Єдиним для всіх проаналізованих підприємств є визначальна роль дебіторської заборгованості у формуванні оборотних активів (табл. 3)

Таблиця 3.

Питома вага оборотних активів та їх складових у структурі балансу енергопостачальних підприємств

Стаття балансу	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ПАТ "Житомиробленерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	4,9	6,6	4,7	7,3	10,6	4,3
запаси	0,7	2,1	1,3	1,3	0,5	0,6
дебіторська заборгованість	3,7	3,3	3,0	4,1	2,8	2,9
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	0,2	0,7	0,0	1,3	7,3	0,8
інші оборотні активи	0,2	0,3	0,4	0,5	0,0	0,0
ПАТ "ДТЕК Донецькобленерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	77,4	68,6	63,9	61,4	15,3	10,2
запаси	3,0	2,6	2,6	2,5	1,5	1,8
дебіторська заборгованість	69,5	60,9	56,4	53,1	8,6	5,4
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1,0	1,1	0,7	1,3	5,2	2,2
інші оборотні активи	4,0	4,0	4,1	4,4	0,0	0,7
ПАТ "Полтаваобленерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	27,7	22,2	20,9	30,3	47,3	35,9
запаси	3,5	3,6	3,8	3,0	2,6	3,7
дебіторська заборгованість	10,3	12,4	10,6	24,8	24,9	27,8
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	11,8	3,3	4,6	0,3	18,0	2,3
інші оборотні активи	2,2	3,0	1,9	2,1	1,7	2,1
ПАТ "Вінницяобленерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	36,9	34,9	27,4	24,2	20,2	20,3
запаси	3,4	4,7	3,8	3,8	2,7	3,3
дебіторська заборгованість	25,9	19,3	16,1	12,1	12,5	13,5
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	0,8	4,1	1,9	4,3	1,8	0,3
інші оборотні активи	6,9	6,7	5,5	4,1	3,2	3,2
ПАТ "Львівобленерго"						

Оборотні активи, в т.ч.	17,7	19,0	14,6	13,7	13,5	10,2
запаси	4,7	4,8	2,8	2,9	3,2	2,7
дебіторська заборгованість	12,0	12,1	10,3	9,1	7,5	7,0
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	0,5	1,2	0,7	0,7	2,7	0,4
інші оборотні активи	0,5	0,9	0,8	1,0	0,0	0,0
ПАТ "Миколаївобленерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	40,9	27,8	14,4	12,3	11,9	10,5
запаси	3,9	5,6	2,3	2,0	2,7	2,4
дебіторська заборгованість	30,1	15,8	8,2	6,3	5,2	4,6
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1,8	1,5	0,2	0,2	0,4	0,2
інші оборотні активи	5,0	4,9	3,7	3,9	3,6	3,3
ВАТ "Одесаобленерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	23,5	22,9	17,9	21,8	9,7	7,5
запаси	5,0	4,2	1,9	1,7	1,7	1,4
дебіторська заборгованість	10,9	8,0	8,7	5,8	5,9	5,1
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	3,3	7,7	4,3	11,3	1,5	0,6
інші оборотні активи	4,3	3,0	3,0	3,0	0,5	0,4
ПАТ "Київенерго"						
Оборотні активи, в т.ч.	32,1	34,4	43,1	40,7	38,6	41,0
запаси	12,2	10,3	3,7	4,3	3,3	2,9
дебіторська заборгованість	16,8	17,8	33,8	22,1	25,9	28,3
грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	2,2	3,0	2,9	10,3	7,3	6,9
інші оборотні активи	0,8	3,2	2,7	4,0	2,1	2,8

Таким чином, у складі незначних запасів енергопостачальних підприємств – паливно-мастильні матеріали, кабельно-провідникова продукція, запасні частини, які не мають визначного впливу на ефективність формування та використання оборотних коштів. Означений аспект є важливою особливістю кругообігу оборотних коштів енергопостачальних підприємств, який обґрунтовує необхідність відмінного підходу до управління ними у порівнянні із промисловими підприємствами, які мають значні запаси сировини та матеріалів, незавершеного виробництва, запасів готової продукції, та торговельних підприємств, які мають можливість створення запасів товарів.

Враховуючи вищезазначене, загальновідому модель руху оборотних активів виробничих підприємств можливо трансформувати у модель руху оборотних коштів підприємств електропостачання, головною відмінністю якої є відсутність стадії виробництва та прямий зв'язок грошової та товарної стадії (рис. 2).

Як показують розрахунки показників ліквідності (табл. 4), коефіцієнт покриття на протязі 2007-2012 рр. практично на всіх підприємствах має значення нижче нормативного.

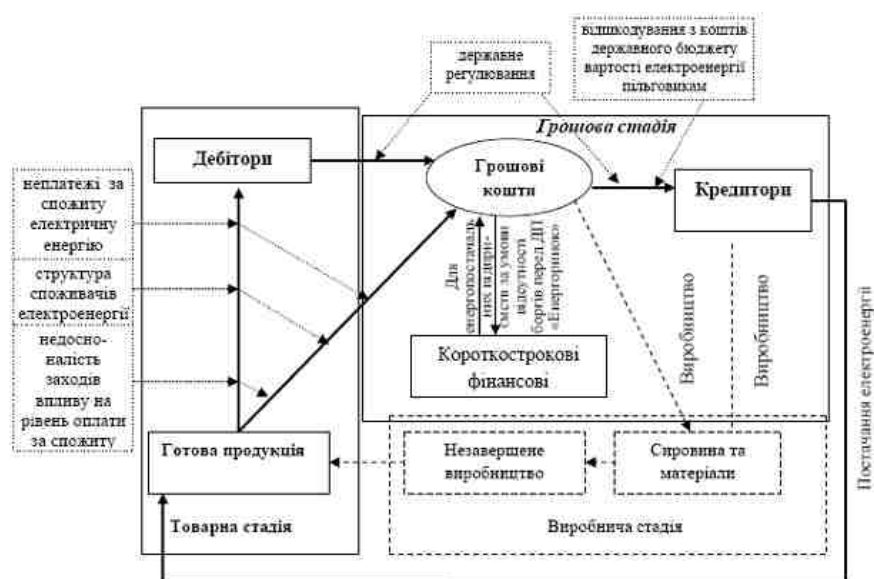

Рис. 2. Модель руху оборотних активів енергопостачальних підприємств та її відмінність від моделі виробничих підприємств (розроблено автором)

Коефіцієнт швидкої ліквідності засвідчує потенційну здатність підприємства погасити свої короткострокові зобов'язання при умові отримання від дебіторів всієї суми заборгованості. За окремими виключеннями, більшість енергопостачальних підприємств мають можливість своєчасно погасити свої борги після стягнення дебіторської заборгованості.

Показник абсолютної ліквідності, який характеризує спроможність підприємства погашати найбільш термінові зобов'язання, на кінець 2012 р. тільки у Київенерго знаходиться в нормі, інші проаналізовані підприємства практично не мають грошових коштів.

Таблиця 4.
Показники ліквідності енергопостачальних підприємств

Показник	Підприємство	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Коефіцієнт покриття	ПАТ "Житомиробленерго"	0,7	0,4	0,3	1,0	1,6	0,6
	ПАТ "ДТЕК Донецькобленерго"	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
	ПАТ "Полтаваобленерго"	1,0	0,7	0,9	1,0	1,0	0,9
	ПАТ "Вінницяобленерго"	0,4	3,6	0,6	0,7	0,6	0,6
	ПАТ "Львівобленерго"	0,6	0,7	0,7	0,9	1,5	0,7
	ПАТ "Миколаївобленерго"	1,2	1,5	1,0	0,6	0,7	0,4
	ВАТ "Одесаобленерго"	0,7	0,8	0,7	1,0	0,4	0,4
	ПАТ "Київенерго"	1,1	0,8	0,9	0,8	0,6	1,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	ПАТ "Житомиробленерго"	0,6	0,3	0,2	0,7	0,5	0,5
	ПАТ "ДТЕК Донецькобленерго"	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
	ПАТ "Полтаваобленерго"	0,5	0,5	0,7	0,9	0,6	0,8
	ПАТ "Вінницяобленерго"	0,3	2,5	0,4	0,5	0,4	0,5
	ПАТ "Львівобленерго"	0,6	0,6	0,6	0,8	1,2	0,7
	ПАТ "Миколаївобленерго"	1,0	1,2	0,7	0,4	0,5	0,3
	ВАТ "Одесаобленерго"	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
	ПАТ "Київенерго"	1,0	0,7	0,8	0,5	0,5	0,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ПАТ "Житомиробленерго"	0,0	0,0	0,0	0,2	1,1	0,1
	ПАТ "ДТЕК Донецькобленерго"	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1
	ПАТ "Полтаваобленерго"	0,4	0,1	0,2	0,0	0,4	0,1
	ПАТ "Вінницяобленерго"	0,0	0,4	0,0	0,1	0,1	0,0
	ПАТ "Львівобленерго"	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0
	ПАТ "Миколаївобленерго"	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
	ВАТ "Одесаобленерго"	0,1	0,3	0,2	0,5	0,1	0,0
	ПАТ "Київенерго"	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2

Негативні висновки отримано також в результаті аналізу фінансової стійкості (більшість проаналізованих підприємств енергопостачання є залежними від зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів та всі вони не мають власних оборотних коштів) та рентабельності (хоча й всі проаналізовані енергопостачальні підприємства на кінець 2012 р. отримали позитивний фінансовий результат, рентабельність їх діяльності дуже низька).

Висновки. Визначені особливості формування та використання оборотних коштів підприємств енергопостачання дозволяють сформулювати основні фактори впливу на них:

- неплатежі (платежі не в повному об'ємі) за спожиту електричну енергію, що позначається на формуванні великої питомої ваги дебіторської заборгованості у складі оборотних активів;

- структура споживачів електроенергії у певній енергопостачальній компанії (низька платоспроможність промислових та побутових споживачів електроенергії);

- вплив державного регулювання на оборотні кошти енергопостачальних підприємств, яке значно обмежує напрями та рівень їх кредитної та фінансової політики;

- неповне відшкодування з коштів державного бюджету частини вартості електроенергії, наданої енергопостачальними підприємствами пільговикам;

- відсутність в структурі тарифів на передачу та постачання електроенергії, яка щорічно затверджується НКРЕ, відповідних статей витрат, що не дає змоги фінансувати інвестиційні програми та ремонти частки фізично зношеного електричного обладнання та споруд. Напрямами перспективного розвитку постачальників електроенергії є будівництво ліній електропередач та підстанцій, реконструкція наявних ліній електропередач, оновлення зношеного обладнання, заміна його на більш економічно вигідне. Незадовільний технічний стан обладнання стає причиною зростання рівня технологічних витрат електроенергії (ТВЕ) на її транспортування по електричній мережах. Зниження ТВЕ - це істотний резерв підвищення доходності компанії;

- недосконалість заходів впливу на рівень оплати за спожиту електроенергію (відключення боржників, претензійно-позивна робота, активна роз'яснювальна робота через засоби масової інформації), що впливає на недостатність обігових коштів для фінансування поточних потреб та необхідність залучення банківських кредитів;

- зростання цін на паливо-енергетичні ресурси призводить до зростання цін на куповану електроенергію.

Отже, виникає необхідність формування специфічної ефективної політики управління оборотними коштами енергопостачальних підприємств на основі дослідження та виокремлення із загальних підходів до формування, розподілу та використання оборотних коштів тих, що є найбільш відповідальними вимогам та потребам підприємств енергопостачальної галузі. Означене повинно стати напрямом подальших розробок у даному напрямі.

Література:

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – [изд. 2-е, перераб. и доп]. – К.: Эльга; Ника Центр, 2005. – 653 с.
2. Василичев Д.В. Удосконалення методів управління оборотними коштами підприємства : автореф. дис...канд. ек. наук.:08.06.01. – Кривий Ріг, 2005. - 18 с.
3. Управління оборотними коштами в умовах їх дефіциту: монографія / О.Ю. Вілкул, В.Я. Нусінов, С.П. Лобов та ін. — Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. — 208 с.
4. Лиса О. В. Управління оборотними коштами підприємства: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: 08.04.01 „Фінанси, грошовий обіг і кредит”/ О. В. Лиса. – Дніпропетровськ, - 2006. – 23 с.
5. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. - 460 с.
6. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики // Ел. ресурс. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-zvitu-pro-rezultati-dijalnosti-nacionalno-doc139785.html>

Стаття надійшла до редакції 22.08.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"